

กระบวนการเรียนรู้อิสลามเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนมุสลิม ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

รับบทความ : 15 กันยายน 2564 ■ แก้ไขบทความ : 18 ตุลาคม 2564 ■ ตอบรับบทความ : 26 ตุลาคม 2564

*อีเมลผู้เขียนหลัก : Abdullah.c@psu.ac.th

อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง¹

เกษตรชัย และหิม²

บทคัดย่อ

จุดประสงค์ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้อิสลามเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีการศึกษา งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 8 คน และกลุ่มนักวิชาการมุสลิม ผู้นำมุสลิม จำนวน 8 คน นำเสนอผลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา พบว่าพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน และตัวบทวจนะของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ (อัลฮาดิษ) เป็นฐานการเรียนรู้ของอิสลาม โดยมีหลักอัคราก (หลักจริยธรรม) หลักอิบาดะฮ์ (หลักปฏิบัติ) หลักซาริอะฮ์ (ศาสนบัญญัติอิสลาม) หลักอาเกะดีฮ์ (หลักเชื่อมั่นศรัทธา) หลักอิชซาน (หลักความดี) เป็นแนวทางการดำรงชีวิต โดยที่เยาวชนมุสลิมต้องเรียนรู้และได้รับการส่งเสริมองค์ความรู้ในทุกมิติ มีวิธีการจัดการและควบคุมตนเองภายใต้กรอบแนวคิดของอิสลาม มีวิธีการทบทวนระดับการปฏิบัติศาสนกิจ และใช้พลังชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เป็นกระบวนการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การนำผลวิจัยไปใช้ หน่วยงานและบุคลากรที่รับผิดชอบในการดูแลและพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถนำผลการศึกษาไปประกอบใช้ในการวางแผนนโยบาย ยุทธศาสตร์ และหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนมุสลิมให้สอดคล้องกับบริบทความเชื่อ ค่านิยม และกระบวนการอิสลาม

คำสำคัญ : การเรียนรู้อิสลาม, เยาวชนมุสลิม, สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

¹ Ph.D. (พัฒนามนุษย์และสังคม) อาจารย์ประจำสาขาวิชา สังคม วัฒนธรรม และการพัฒนามนุษย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

² Ph.D. (วิธีวิทยาการวิจัย) รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชา สังคม วัฒนธรรม และการพัฒนามนุษย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ อีเมล: kasetchai.la@psu.ac.th

Islamic Learning Paradigm for the Development of Muslim Youth Behavior in the Three Southern Border Provinces of Thailand

Received: September 15, 2021; ■ Revised: October 18, 2021; ■ Accepted: October 26, 2021

*Author Email: Abdullah.c@psu.ac.th

Abdullah Chelong ¹

Kasetchai Leaheem ²

Abstract

Objective This research aims to study Islamic Learning Paradigm for the Development of Muslim Youth Behavior in the Three Southern Border Provinces of Thailand

Methodology A qualitative approach to collecting the data through documentary analysis, interview, and focus group discussion. Data from 2 focus group discussions, 8 Muslim youth leaders in the three southern provinces and 8 Muslim leaders, are presented in descriptive analysis.

Research findings The research found that the Holy Qur'an and the verses of the Prophet Muhammad (al-Hadith) are the fundamental of Islamic learning with AKHLAQ (Principles of Ethics), IBADAH (Principles of Integrity), SHA'RIAH (Principles of Islam), AKIDAH (Principles of Faith), and IHSAN (Excellence) as the way of life. Promoting Muslim youth learning in all dimensions with self-management and self-control under Islamic concepts and having methods of religious activities using community as learning reinforcement empower become a paradigm of Islamic learning to develop Muslim youth behavior in the three southern border provinces of Thailand.

Applications The organizations and personnel who are responsible for supervision and develop Muslim youth in Three Southern Border Provinces can apply the outcomes of the study in planning policies, strategies, and curriculum for Muslim youth development in accordance with the beliefs, values and Islamic paradigms.

Keywords: Islamic learning, Muslim youth, Three Southern border provinces.

¹ Ph.D. (Human and Social Development) Lecturer., Department of Social, Culture, and Human Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hatyai Campus.

² Ph.D. (Research Methodology) Assoc. Prof., Department of Social, Culture, and Human Development Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hatyai Campus. Email: kasetchai.la@psu.ac.th

บทนำ

“โอ้อับรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลายจงเชื่อฟังอัลลอฮ์ และเชื่อฟังรอสูลเถิดและผู้ปกครองในหมู่พวกเจ้าด้วย แต่ถ้าวพวกเจ้าขัดแย้งกันในเรื่องใด ก็จงนำสิ่งนั้นกลับไปยังอัลลอฮ์และรอสูล หากพวกเจ้าศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และวันปรโลกนั้นแหละเป็นสิ่งที่ดียิ่ง และเป็นการกลับไปสู่สวามย์ยิ่งนัก” หนึ่งในพระบัญชาของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ตรัสไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน ซูเราะฮ์อันนิสาอ์ อายะฮ์ที่ 59 ทรงบัญชาให้บรรดาผู้ศรัทธาเชื่อในการมีอยู่ของพระองค์ มั่นใจในบรรดาศาสนทูตของพระองค์ ปฏิบัติตามผู้นำหรือผู้มีความรู้ トラบใดที่พวกเขาได้สั่งใช้ให้กระทำในสิ่งที่ขัดต่อหลักการอิสลาม ซึ่งภายใต้การไหลบ่าของกระแสโลกาภิวัตน์ สังคมอิสลามจะมีความเปราะบางอย่างมาก ผลของโลกาภิวัตน์ทำให้โอกาสของการเกิดความขัดแย้งทางอารยธรรมมีความเป็นไปได้มากขึ้น โดยเฉพาะจากการขยายตัวของความคิดเสรีนิยม หากแต่สังคมอิสลามเป็นโลกที่อยู่ภายใต้อารยธรรมเฉพาะ ซึ่งมีอุดมการณ์และแนวคิดเป็นอีกแบบต่างไปจากลัทธิอื่นโดยสิ้นเชิง อารยธรรมอิสลามมีข้อกำหนดทางศีลธรรม คำอธิบายทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เป็นของตนเอง และคำสอนทางศาสนาถูกถือว่ามีความเป็นสากลสำหรับโลกมุสลิม (Fukuyama, 1992; Bamrungsuk, 2010) รวมถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้อิสลามในศตวรรษที่ 21 นั้น ต้องส่งเสริมให้เป็นไปเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียนตามวิถีอิสลาม (Kuakul et al. 2021) ในขณะที่หนังสือภาษามลายู เรื่อง Manusia dan Islam หมายถึง มนุษย์และอิสลาม เป็นงานเขียนของ Haron (2015) ได้กล่าวถึง ความประเสริฐของมนุษย์ต่อการเรียนรู้ว่า ท่ามกลางสรรพสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นจากอัลลอฮ์ ﷻ จะมีมนุษย์เท่านั้นที่มีความประเสริฐยิ่งนัก เพราะพระองค์ประทานความคิดสติปัญญา มนุษย์มีความสูงส่งตั้งดาวบนท้องฟ้า และคุณค่าของมนุษย์ก็ไม่ใช่ว่าเพียงแค่ว่ากายภาพภายนอกเท่านั้น แต่หากคือจิต

วิญญาณและปัญญาที่เหนือกว่าสัตว์ ในขณะที่วิธีการดำรงชีวิตของอิสลามนั้นได้ถูกกำหนดด้วยพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ อย่างสมบูรณ์แบบแล้วนั้นคือบทบาทญูดีในคัมภีร์อัลกุรอาน รวมไปถึงการปฏิบัติตนตามแนวทางของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ ของมุสลิม เพราะเป้าหมายของการเรียนรู้ของมุสลิมนั้น คือ การศิโรราบการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม ที่มุ่งสู่การภักดีต่อเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ ในขณะที่การเรียนรู้อิสลามของเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีความหลากหลายมากกว่าท้องถิ่นอื่น ๆ มีการจัดการศึกษาจากหลายหน่วยงานประกอบด้วย สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทว่าตัวเยาวชนเองต้องอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางสังคมที่วิกฤติและอันตรายนานาประการ ในขณะที่ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับชาติมาก รัฐบาลจึงได้มีนโยบายที่ต้องการให้พื้นที่ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาส จังหวัดสตูล และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา เป็นเขตพัฒนาพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่ต้องจัดให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทั้งนี้เพื่อส่งผลต่อการพัฒนาคนและสังคมของประเทศให้มีคุณภาพ (South deep outlook, 2017) ในขณะที่ Phuangchan (2015) ได้ศึกษายุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษ พบว่า การเรียนรู้หรือการศึกษาต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ต้องมีวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในด้านการจัดการศึกษาทั้งอาชีวะและนานาชาติอย่างยั่งยืน รวมถึงทักษะอัลกุรอานและการใช้ชีวิตวิถีอิสลาม ทักษะความร่วมมือและการสื่อสาร ทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศ

ทักษะการจัดการตนเอง ทักษะวัฒนธรรมและความรับผิดชอบ ทักษะการคิดและการเรียนรู้ อันจะเป็นทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่เหมาะสมสำหรับเด็กมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (Asalihee, 2105)

จากความสำคัญดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงถือเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเชื่อ เพื่อไปสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชนมุสลิมโดยการนำพระบัญชาในคัมภีร์อัลกุรอาน และวจนะของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ รวมถึงการนำทฤษฎีทางด้านพัฒนามนุษย์และสังคมมาสังเคราะห์ให้ได้กระบวนการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และหวังเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางในการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้อิสลามเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ประกอบด้วย การสังเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) จากบทบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอาน วรรณกรรมอิสลาม ตัวบทวจนะของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ (อัลฮาดิษ) การสัมภาษณ์แบบเจาะจง และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการ

สนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้การสนทนากลุ่มเกิดแนวคิด และแสดงประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างละเอียดลึกซึ้ง กำหนดกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่มที่มีประสบการณ์ด้านการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 8 คน และกลุ่มนักวิชาการ ผู้นำมุสลิม จำนวน 8 คน ทำการสนทนากลุ่ม ในวันที่ 7 ตุลาคม 2560 ณ อุทยานการเรียนรู้ยะลา จังหวัดยะลา ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Inductive analysis) คือ สร้างข้อสรุปจากสิ่งที่ปรากฏขึ้นจากการสังเคราะห์เอกสาร และการสนทนากลุ่ม และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

การตรวจสอบข้อมูล

การยืนยันความเหมาะสมของกระบวนการเรียนรู้อิสลามเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อตรวจสอบและยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบกระบวนการ และนำไปปรับปรุงรูปแบบกระบวนการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและสังเคราะห์เนื้อหาให้สอดคล้องกับขอบเขตในการศึกษา และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย

- 1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนรู้ จำนวน 1 คน
- 2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านอิสลามศึกษา จำนวน 1 คน และ
- 3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัดผลและประเมินผล จำนวน 1 คน

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษากระบวนการเรียนรู้อิสลามเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สาม

จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการศึกษาเพื่อค้นหามุมมองเชิงวิชาการที่จะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของเยาวชนมุสลิมบนพื้นฐานหลักการอิสลาม ซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม ดังที่ Bloom (1968) ได้ให้ความหมายของจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ว่าเป็นผลของการเรียนรู้ที่เป็นความสามารถของสมองก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้สึก นำไปสู่การเรียนรู้ที่เป็นความสามารถด้านการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ Phanich (2013) นักปฏิรูปการศึกษาไทย ได้กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นผลมาจากการกระทำหรือการคิด ซึ่งการเรียนรู้เป็นกระบวนการไม่ใช่ผล แต่สามารถตรวจสอบว่าเกิดการเรียนรู้ได้โดยดูที่ผล หรือสมรรถนะ ซึ่งการรู้นั้นเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเชื่อ พฤติกรรม หรือเจตคติ และมีผลระยะยาวต่อการคิดและพฤติกรรม ในขณะที่ต้นกำเนิดความรู้ตามความคิดของอิสลามในหนังสือ Development of Muslim Theology ที่ถูกกล่าวถึงในหนังสือปรัชญาอิสลามของ Maluleem (2007) กล่าวว่า ในความคิดด้านศาสนาของมุสลิมนั้นมีเส้นด้ายสามเส้นถักทอประสานกัน คือ จาริต (นิกัล) เหตุผล (อากัล) และความลึกลับที่เผยแล้ว (กัซฟ) อันหมายถึงการคิดแบบใคร่ครวญเพื่อได้รู้ความจริง โดยอาศัยความจริงที่ได้มาจากการใช้หลักฐาน ส่วนหะดีษนั้นก็ป็นข้อเท็จจริงและอัลกุรอานคือการเปิดเผยจากพระเจ้าอันเป็นความรู้ทางด้านญาณวิสัยของผู้ที่มีค่าควรแก่การไว้วางใจ

ฉะนั้นแล้ว ผลการเรียนรู้ที่เป็นความสามารถทางสมองของมุสลิมเกิดขึ้นจากการศรัทธาที่เชื่อว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ ﷻ และท่านมุฮัมมัด ﷺ เป็นศาสนาทูตของพระองค์ ซึ่งเป็นการรับรู้ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม กล่าวคือ ศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ปฏิบัติตนตามหลักอาบิดะฮ์ (หลักศรัทธา) มีอัครา (จริยธรรม) ดำรงอิบาดะฮ์

(หลักปฏิบัติ) และดำรงตนภายใต้หลักฮาริอะฮ์ (ธรรมเนียมอิสลาม) (Haron, 2015) นอกจากนี้ในหนังสือเรื่อง Islam and Sustainable development : อิสลามกับการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นงานเขียนของ Odeh Rashed Al-Jayyasi (2016) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่าการเปลี่ยนแปลงที่สวยงามอีกประการหนึ่งของมุสลิมคือ การพัฒนาตัวตนจากข้างในสู่ภายนอก โดยใช้หลักความดี (หลักอิฮซาน) เพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งเป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยสร้างโลกและรักษาโลกในฐานะที่เป็นผู้นำของแผ่นดิน

จากความสำคัญดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า กระบวนทัศน์การเรียนรู้อิสลามเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงถือเป็นการศึกษาเพื่อค้นหามุมมองและแนวทางที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชนมุสลิมบนพื้นฐานหลักการอิสลาม ตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปข้างต้นแล้ว จากข้อมูลประชุมกลุ่มพบว่าการเรียนรู้อิสลามนั้นต้องใช้รูปแบบที่ปรากฏชัดเจนในคัมภีร์อัลกุรอาน แล้วมาบูรณาการกับองค์ความรู้ของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพราะมนุษย์ในโลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเชิงสิ่งแวดล้อม รูปแบบวิธีการสมัยใหม่ที่สอดคล้องกับยุคสมัยใหม่จึงจำเป็นต่อการออกแบบการเรียนรู้ ข้อมูลดังกล่าวยังสอดคล้องกับเนื้อหาที่ปรากฏในตอนหนึ่งของหนังสือจิตวิทยาให้คำปรึกษาเรื่อง การให้คำปรึกษาในอิสลาม : Islamic Counseling ซึ่งเป็นงานเขียนของ G.Hussein Rasool (2016) ตอนหนึ่งว่า การให้คำปรึกษาในอิสลามนั้นไม่ใช่เป็นแนวคิดใหม่ หากแต่คือ การดักเตือนนั่นเอง ซึ่งการค้นหาวิธีการดักเตือนร่วมสมัยที่สามารถตอบสนองกับโลกปัจจุบันได้ จะเป็นการค้นหาอีกวิธีการหนึ่ง เพื่อให้เข้าถึงจิตใจของมนุษย์ในโลกปัจจุบัน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เนื้อหาจากเครื่องมืองานวิจัย เรื่อง กระบวนทัศน์การเรียนรู้อิสลามเพื่อการพัฒนา

พัฒนาพฤติกรรมเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ได้ผลสรุป ดังนี้

1. เยาวชนมุสลิมต้องเรียนรู้และได้รับการส่งเสริมองค์ความรู้ในทุกมิติ

การศึกษานับเป็นกุญแจไขที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาและสามารถบูรณาการไปใช้กับชีวิตจริงได้ ดังที่ปรากฏในบทวจนะของท่านศาสดามุหัมมัด ﷺ ที่กล่าวว่า “การแสวงหาความรู้เป็นหน้าที่จำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคน” (อัลฮาดิษ ฉบับอิมามมาญะฮ์ ลำดับที่ 224) ซึ่งสอดคล้องกับคำดำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า “ดังนั้น ผู้ที่รู้ว่าแท้จริงสิ่งที่ถูกประทานแก่เจ้า จากพระเจ้าของเจ้านั้นเป็นความจริง จะเหมือนกับผู้ที่ تابอดกระนั้นหรือ แท้จริงบรรดาผู้มัสตีปัญญาเท่านั้นที่จะใคร่ครวญ” (อัลกุรอาน : อีรเราะฮ์ 19) นอกจากนั้นท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ยังได้กล่าวว่า “บุคคลใดที่อัลลอฮ์ประสงค์ให้เขาได้รับความดี อัลลอฮ์ทรงให้เขาเข้าใจศาสนา และความรู้ขึ้นอยู่กับการศึกษาเล่าเรียน” (ฮาดิษอัลบุคอรี เล่มที่ 1) ด้านผู้นำเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “ครั้งหนึ่งเขาเคยใช้ชีวิตในรูปแบบที่ผิดอันด้วยขาดโอกาสทางการศึกษา แต่เมื่อได้รับการสนับสนุนให้ศึกษาเล่าเรียน ทำให้เขาเข้าใจมากยิ่งขึ้นว่าการศึกษานั้นคือทางออกสุดท้ายของความล้มเหลวในชีวิต เพราะสิ่งเหล่านั้น คือมรดกที่ทรงคุณค่าที่สุดในชีวิต” (อับดุลกุตุบ ฟาตานี, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2560) สำหรับการพัฒนาเยาวชนมุสลิมมีความจำเป็นอย่างยิ่งนักที่ต้องให้ความรู้ความเข้าใจด้านอิสลามศึกษาเพราะเป็นพื้นฐานของการศึกษาด้านอิสลามและวิถีของการดำรงชีวิตในอิสลาม ด้านผู้ปฏิบัติงานวิทยากรอิสลามศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดน

ภาคใต้ นอกจากการเติมความรู้ที่มีในสถาบันการศึกษาของรัฐแล้ว ต้องเพิ่มความรู้ด้านการศึกษาตลอดชีวิตด้วย ทั้งนี้ต้องนำเนื้อหาทางศาสนาอิสลาม คุณธรรมอิสลาม จริยธรรมอิสลาม หรือการเรียนรู้เข้าใจในอัลกุรอาน หรือ อรรถาธิบายอัลกุรอาน มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาตลอดชีวิตให้กับกลุ่มเยาวชนอีกด้วย” ด้านอัลมรชูกี บาตานี (นามสมมติ, สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2560) ครูศาสนาและโต๊ะอิหม่ามแห่งหนึ่งได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ว่า “เรื่องการศึกษาในอิสลามนั้น แม้แต่ในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานบทแรกที่ถูกประทานลงมา กับประโยคแรก คือ “อิกระะ” ซึ่งหมายถึง “เจ้าจงอ่าน” ดังนั้น การอ่านจึงเป็นจุดเริ่มต้นขององค์ความรู้ทั้งปวง การอ่านในที่นี้ได้หมายถึงเพียงแค่การอ่าน แต่หมายถึงการวิเคราะห์ สังเคราะห์ การเชื่อมโยงองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตัวตน ให้หัวใจแข็งแรงพร้อมที่จะทำคุณงามความดีต่อพระองค์ เพราะเป้าหมายสุดท้ายของมนุษย์ที่เชื่อในพระองค์ คือ การกลับไปยังพระองค์ การทำความดี การช่วยเหลือผู้คน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้รู้จะต้องมีอีกด้วย”

ด้านครูสอนศาสนาอิสลามโรงเรียนรัฐแห่งหนึ่งได้กล่าวถึงการเติมเต็มความรู้จะเป็นอีกวิธีการของการพัฒนาเยาวชนมุสลิม กล่าวคือ “การพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่ อันเนื่องจากส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม บทบัญญัติอัลกุรอาน จึงกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา รองลงมาคือ การศึกษาหรือการให้ความรู้ ทางด้านประวัติศาสตร์อิสลาม เพราะในบทเรียนทางประวัติศาสตร์อิสลามสามารถนำเอามาเป็นแบบอย่าง ในอดีตเราเคยออกจากความเป็นอวิชชา (ญะฮิลียะฮ์) นั่นคือการศึกษเล่าเรียน ซึ่งการส่งเสริมองค์ความรู้ให้กับเยาวชนนั้น ต้องประกอบด้วย ฟิรฎูกิฟะยะห์ และฟิรฎูอิน ซึ่งหมายถึงการศึกษาที่เป็นข้อบังคับที่ทุกคนต้องเรียน เช่น การศึกษาเรื่องหลักศรัทธา และหลักปฏิบัติ อาทิเช่น วิธีการอาบน้ำ

ละหมาด การละหมาด การถือศีลอด เป็นต้น ส่วนฟิรฎูกิฟายะห์นั้น หมายถึง การศึกษาที่ไม่บังคับสำหรับมุสลิม เพียงพอแล้วถ้ามุสลิมคนใดคนหนึ่งได้ศึกษาไปแล้ว อย่างเช่น การศึกษาในสายอาชีพ การศึกษาตลอดชีวิต” (อัลซุไลลาห์ ตอยยิบัน, นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2560) แต่ท่ามกลางโลกที่เปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะในยุคศตวรรษที่ 21 นั้น วิธีการหนึ่งที่จะเอาตัวรอดได้ คือ การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดในสังคมมุสลิมควรได้รับการศึกษาในทุกมิติเพื่อแก้ไขปัญหาต้นเหตุทางพฤติกรรมนำไปสู่การเคารพภักดีต่อพระองค์และจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมดำรงตนในรูปแบบคุณงามความดีตามกรอบแนวทางของอิสลาม

2. เยาวชนมุสลิมต้องมีวิธีการจัดการและควบคุมตนเองภายใต้กรอบแนวคิดของอิสลาม

ท่ามกลางการเติบโตและก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสื่อสารไร้พรมแดนและสภาพสังคมเศรษฐกิจโลกที่มีผู้คนออกแบบนวัตกรรมเพื่อความอยู่รอด ตอบโจทย์การใช้ชีวิตได้อย่างลงตัว แต่กระนั้นผู้คนก็ไม่สามารถอธิบายเรื่องราวและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในหัวใจของมนุษย์ได้เลย นั่นหมายความว่า ยังไม่มีอุปกรณ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือนวัตกรรมที่เกิดจากการคิดค้นมาตรวจสอบ วัดและประเมินผลหัวใจของมนุษย์ได้เลย เว้นแต่มนุษย์ผู้นั้นรู้จักตัวเองอย่างแท้จริงและใคร่ครวญรู้ว่าสิ่งที่กำลังดำเนินอยู่ในชีวิตทุกขณะ สามารถสร้างประโยชน์ต่อตนเองและผู้คนรอบข้างอย่างไร แล้วนำไปสู่บทสุดท้ายก่อนชีวิตจะกลับไปยังพระเจ้าผู้สร้างมุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติตนในครรลองของอิสลาม เพราะอิสลามนั้นคืออรรถาธิบายที่มีความชัดเจนอยู่ในตัว มีบทบัญญัติ และวิถีของการดำรงชีวิตภายใต้กรอบของพระบัญชาของอัลลอฮ์ ﷻ ดังพระบัญชาในคัมภีร์อัลกุรอานตอนหนึ่ง อัลลอฮ์ตรัสว่า “และพวกเขา

กล่าวอีกว่า หากพวกเราฟังและใช้สติปัญญาใคร่ครวญ พวกเราก็จะมีได้อยู่เป็นชาวนรกอย่างนี้ดอก พวกเขายอมสละภาพในความผิดของพวกเขา แต่มันห่างไกลไปเสียแล้วสำหรับชาวนรก” (อัลกุรอาน : อัลมุลก์ 10-11)

จากบทบัญญัติดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการทบทวนสติปัญญาอย่างใคร่ครวญ จะนำมาสู่พฤติกรรมที่ดีเป็นการทบทวนตัวตนเพื่อหวังไปสู่พระองค์ ฉะนั้นมุสลิมต้องมีวิธีการจัดการและควบคุมตนเองให้อยู่ภายใต้กรอบของศาสนารำลึกตัวเองออกจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่อันควร ดังพระบัญชาของพระองค์ตรัสว่า “หากพวกเจ้าปลีกตัวออกจากบาปใหญ่ของสิ่งที่พระเจ้าถูกห้ามให้ละเว้นมันแล้ว เราก็จะลบล้างบรรดาความผิดเล็ก ๆ ออกจากพวกเจ้า และเราจะให้พวกเจ้าอยู่ในสถานที่อันมีเกียรติ” (อันนิซาร์ 4 : 31) จากพระบัญชาในคัมภีร์อัลกุรอานจะเห็นได้ว่า ถ้ามนุษย์รู้จักการละเว้นปฏิบัติสิ่งต้องห้ามจะนำไปสู่ผลที่ดีจากพระองค์ ซึ่งมนุษย์จะให้คำตอบถึงการกระทำของตัวเองได้เป็นอย่างดี หลายคนมักคิดว่าตัวเองรู้จักตนเองดีแล้ว รู้ว่าตัวเองดี ซึ่งเหล่านั้น คือสิ่งที่คนทั่วไปคิดว่าเป็นความเข้าใจชีวิตของตัวเองแต่แท้จริงแล้ว เป็นเพียงความเข้าใจแค่เพียงด้านเดียว หรืออาจเรียกว่าเปลือกนอกของชีวิตเท่านั้น การรู้จักชีวิตที่แท้จริง คือการรู้จักตัวเองที่สอดคล้องกับความจริงของชีวิต รู้จักด้านบวก และด้านลบของตัวเอง ไม่หลงมัวเมาไปกับความสุขทางโลก ต้องยอมรับความจริงว่าเราต้องเสียชีวิตไม่วันใดวันหนึ่ง ในการดำเนินชีวิตต้องมีความสมหวัง ผิดหวัง สุข ทุกข์ปะปนไป จึงต้องใช้สติสัมปชัญญะควบคุมตนเองไม่หลงมัวเมาไปตามกิเลสซึ่งความสุขที่ได้รับเป็นเพียงชั่วคราวไม่ใช่ความสุขแท้จริง (kasemsakidakan, 2007) จากเนื้อหาข้างต้นเชื่อมโยงกับผลงานปริทัศน์หนังสือ เรื่อง Mengenal Diri dan Wali Allah ให้ความหมายโดย Chelong (2015) ความว่า การรู้จักตัวเองและบุคคลอันเป็นที่รักยิ่งของอัลลอฮ์ ﷻ ในหนทางของปรัชญาอิสลาม เพื่อเป็นการรู้จัก

ตัวตนที่เชื่อมโยงกับศาสตร์ ตาเซาฟูศาสตร์แขนงหนึ่ง ที่ศึกษาทางด้านจิตใจ การขัดเกลาจิตใจ โดยเฉพาะมุสลิมที่ทำอามาล (คุณงามความดี) แล้วอาจมี ชิริกค่อบีย์ช่อนอยู่ (เป็นการตั้งภาคีที่แอบแฝงพร้อมกับการทำความดี และการภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ) ศาสตร์นี้ถูกประพันธ์ขึ้นมาเพื่อสอนถึงวิธีการขัดเกลาจิตใจให้บริสุทธิ์โดยแท้จริง เพราะศาสตร์นี้ตระหนักดีว่า อามาล (คุณงามความดี) ของคน ๆ หนึ่ง ไม่ได้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ แล้ว แน่นอนว่า อามาล (คุณงามความดี) ที่เขาได้กระทำไว้นั้น ย่อมไม่เกิดผลบุญอย่างแน่นอน

จากเวทีการจัดประชุมกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความคิดเห็นและสามารถสรุปได้ดังนี้ การพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้วันนี้จะต้องให้ความสำคัญกับการเอาหลักอิสลามเข้ามาบูรณาการเพื่อความอยู่รอดในโลกนี้ สามารถอยู่กับผู้คนได้ มีทักษะที่หลากหลาย พร้อมเผชิญหน้ากับความแปลกใหม่ให้ได้ วันนี้เราอาจจะเห็นความสำเร็จของการศึกษาอิสลามที่เข้ามามีบทบาทในสถานศึกษาอยู่บ้างแต่นั้นการศึกษาพื้นฐานด้านอิสลาม อาจจะมีบ้างในบางสถานศึกษาที่เรียนเชิงลึกเกี่ยวกับศาสนา หรือ หลักวิชาการอิสลามโดยตรงโดยเฉพาะสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา แต่ปัญหาส่วนใหญ่แล้วต้องแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ คือ เรื่องจิตใจของเยาวชน เพราะต่อให้เขาไปอยู่ที่ไหน ถ้าจิตใจเขาเต็มไปด้วยความศรัทธามั่นต่อศาสนา เราไม่ต้องมีวิธีอื่นใดที่จะช่วยเขาเลย แต่ที่เราเห็นปัจจุบันคือ ความอ่อนแอในการศรัทธานั้นเอง ถ้าศรัทธาที่มั่นคง จะนำไปสู่การปฏิบัติที่มั่นคง และรู้สึกเกรงกลัวต่อความเลวร้าย และพยายามหาวิธีป้องกันด้วยตนเอง นอกจากนี้ผู้ปริทัศน์หนังสือ เรื่อง Mengenai Diri dan Wali Allah ให้ความหมายโดย Chelong (2015) ยังได้อธิบายความหมายและรูปแบบของอารมณฺ์ แบ่งออกเป็น 2 ประการ ประการแรกคือเป็นปรากฏการณ์ที่แสดง

ออกมาจากความรู้สึกของมนุษย์ เช่น ความโกรธ ความชอบ อารมณฺ์ทางเพศ ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ถูกมนุษย์ทั่วไปได้อธิบายออกมาว่าเป็นพฤติกรรมแสดงออกของมนุษย์นั่นเอง ประการที่สอง คือ ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ แยกความดีความงามออกจากความร้ายและความเลวกันได้ ปรากฏการณ์นี้จะเกิดขึ้นได้กับมนุษย์ซึ่งต่างไปจากสัตว์ทั่วไป ส่วนด้านความหมายของสติปัญญาถูกแบ่ง ออกเป็น 2 ประเภท คือ สติปัญญาที่สามารถรับรู้ด้วยปรากฏการณ์ของมนุษย์ พฤติกรรมของมนุษย์ และการรับรู้ของมนุษย์ และสติปัญญาที่มีองค์ความรู้ สามารถยกระดับความเป็นมนุษย์ให้ใกล้ชิดกับพระองค์ จากเนื้อหาดังกล่าวจึงสังเคราะห์และเชื่อมโยงถึงความสำคัญที่เยาวชนมุสลิม นั้นต้องให้ความสำคัญในการรู้จักตัวเองและระดับคุณงามความดี เพื่อสามารถพบทวนการทำ ความดี ทั้งนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอเรื่องราวของความต่างของจิตวิญญาณที่ทำให้มนุษย์เข้าถึงความเป็นจริงสูงสุด ซึ่งเป็นภาวะที่ทำให้มนุษย์ นำไปสู่ความสุขอย่างแท้จริง สามารถเชื่อมโยงชีวิตทั้งโลกนี้และโลกหน้า ซึ่งเป็นโลกอันนิรันดร์ที่ได้รับการตอบแทนที่ดีสำหรับคนที่ภักดี และศรัทธาต่อพระองค์ และได้แบ่งประเภทของลักษณะจิตวิญญาณ ที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่เป็นบุคคลอันเป็นรักยิ่งของพระองค์ ออกเป็น 7 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มนัฟซุอัมมารอฮ์ คือ ลักษณะกลุ่มคนที่ มีจิตใจที่ชอบทำแต่สิ่งที่ไม่ดี ทำตามความพึงพอใจและความต้องการของตนเอง และมีแนวโน้มอาจจะทำ ความชั่วอยู่ตลอด

2. กลุ่มนัฟซุเลวามะฮ์ คือ ลักษณะกลุ่มคนที่ มีจิตใจที่ยังไม่สมบูรณ์นัก ยังไม่เข้มแข็งอาจจะนำไปสู่การกระทำความดีและความชั่วในบางเวลา

3. กลุ่มนัฟซุมุสลาหมะฮ์ คือ ลักษณะกลุ่มคนที่ ไม่เสียดาเยนทอง รู้สึกพึงพอใจกับสิ่งที่มี เป็นพฤติกรรมที่ยอมจำนนต่อพระองค์ มีความอดทนต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นต่าง ๆ ในชีวิตเพื่อพระองค์

4. กลุ่มนัฟซุมุญมาอินนะฮ์ คือ ลักษณะกลุ่มคนที่ได้รับความเมตตา (ริซกี) จากพระองค์ และเป็นบุคคลที่พร้อมต่อการบริจาคนในเส้นทางของพระองค์ ยอมจำนนทุกอย่างให้กับพระองค์ ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อพระองค์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

5. กลุ่มนัฟซุรอฎิยะฮ์ คือ ลักษณะกลุ่มคนที่มีจิตใจสูงส่งเพื่อพระองค์เคร่งครัดต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมของพระองค์

6. กลุ่มนัฟซุมัรฎิยะฮ์ คือ ลักษณะกลุ่มคนที่มีพฤติกรรม แสดงออกที่พระองค์ตอบรับในทุกการกระทำ

7. กลุ่มนัฟซูกามัล คือ ลักษณะกลุ่มคนที่มีจิตใจสำนึกระดับสูง การกระทำวาจา จิตใจ และมีวิญญานเพื่อพระองค์อัลลอฮ์เท่านั้น ซึ่งลักษณะกลุ่มบุคคลเหล่านี้จะสามารถดำรงตนได้ต่อเมื่อบุคคลเหล่านั้นได้กระทำและสัมผัสจริงนำไปสู่การพัฒนาจิตใจสำนึก (Chelong, 2015) ในขณะเดียวกัน การพัฒนาเยาวชนมุสลิมนั้นต้องมีวิธีการลำดับขั้น ผู้ที่จะเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนมุสลิม ต้องทำความเข้าใจทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ถูกเชื่อมโยงกับแนวคิดของปรัชญาอิสลามด้วย ด้านอัลกุดซีย์ จิฮารอนีย (นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2560) ผู้นำเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “การพัฒนาเยาวชนมุสลิมควรให้ความเข้าใจเรื่อง วิธีการทำความดี มิใช่เพียงสอนว่าต้องทำความดี วิธีการ กระบวนการ ผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้เพื่อให้เกิดความรู้จริง สามารถนำไปใช้ได้เห็นเป็นที่ประจักษ์ พร้อมกับเสนอหรือให้คำปรึกษาเกี่ยวกับศาสนาผ่านวิธีการใหม่” ด้านอับดุลอาซิส บันชานีย (นามสมมติ, สัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2560) ผู้สอนวิชาศาสนาอิสลาม ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การจัดการหรือควบคุมหัวใจของเยาวชนมุสลิม เป็นไปได้ยากมาก เพราะพื้นฐานช่วงอายุเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ ผู้นำ ครู หรือผู้เกี่ยวข้องต่อ

การพัฒนาเยาวชนจึงต้องมีวิสัยทัศน์ และองค์ความรู้ที่กว้างขวางสามารถเป็นที่พึ่งให้กับกลุ่มเยาวชนได้ พร้อมทั้งควรให้คำแนะนำวิธีการกำกับตัวเองของเยาวชน ใช้หลักการตักเตือน เห็นกระทำความผิดอย่าเพิ่งกล่าวโทษ ควรเสนอแนะ เรียกพูดคุยและติดตามการกระทำต่อไป” ด้านนายอับดุลเลาะ อัดดาบานีย (นามสมมติ, สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2560) ครูผู้สอนวิชาอิสลามศึกษาของโรงเรียนรัฐแห่งหนึ่งกล่าวว่า “เยาวชนอยู่ในช่วงเวลาที่เขาต้องเรียนรู้ อยู่ที่เรในฐานะผู้ที่มีอายุกว่าจะเพิ่มอะไรให้กับเขา มีวิธีการ กระบวนการอย่างไรเพื่อให้เขาเข้าใจตัวเองมากขึ้น โดยเฉพาะวิธีการควบคุมจิตใจตัวเองไม่ให้คล้อยตามสิ่งแวดล้อม และวิกฤติการณ์ที่ปรากฏในทางสังคม ผู้ปกครองต้องมีความรู้ด้านการควบคุมหัวใจ เพราะหลายครั้งที่เห็นเด็กรุ่นหลังให้ความสำคัญเรื่องวัตถุมากกว่าจิตใจ ทั้ง ๆ ที่อิสลามนั้นมีวิธีการควบคุมจิตใจหลายประการ เช่น การละหมาดห้าเวลา การอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งสิ่งเหล่านั้น ถ้ากระทำโดยประจำจะเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เยาวชนอยู่ในครรลองของศาสนาอิสลามได้เป็นอย่างดี”

จากความคิดเห็นข้างต้นยังได้สอดคล้องกับการกระทำของท่านศาสนทูตมุหัมหมัด ﷺ ซึ่งเป็นแบบอย่างของมุสลิม กล่าวคือ อุมัร อิบน์ อะบุซซะละมะฮ์ ได้เล่าว่า เมื่อตอนที่ฉันยังเป็นเด็ก ฉันอยู่ในบ้านเดียวกันกับท่านนบี และในระหว่างที่กำลังรับประทานอาหาร มือของฉันก็สะเปะสะปะ อยู่บนสำหรับอาหาร ท่านก็สอนฉันความว่า “โอ้เด็กน้อย.. จงอ่านด้วยพระนามของอัลลอฮ์ (อ่านบิสมิลลาฮ์) และกินส่วนที่อยู่ด้านขวาของเจ้า และกินสิ่งที่อยู่ถัดไป จากนั้นการทานอาหารของฉัน ก็เป็นลักษณะเช่นนี้ตลอดไป” (รายงานโดยอัลบุคอรี) และนั่นก็แสดงให้เห็นว่าการจัดการและการควบคุมจิตใจที่จะนำไปสู่พฤติกรรมต่าง ๆ นั้น ครอบครัวยุ หรือคนดูแลจะต้องมีการกล่าวแนะนำและหาวิธีที่ดีที่สุด จากการศึกษาและการให้ข้อมูลข้างต้น

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเยาวชนมุสลิม นั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการกำกับจิตวิญญาณข้างใน กำกับตัวตนให้อยู่ภายใต้กรอบคิดแห่งอิสลามทุกประการ จึงจะนำไปสู่ความเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์

3. เยาวชนมุสลิมต้องมีวิธีการทบทวนระดับการปฏิบัติศาสนกิจ

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า มุสลิม คือ ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม และพร้อมปฏิบัติตามพระบัญชาของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ อิสลามเป็นระบบการดำเนินชีวิตที่ครอบคลุมทุกส่วนในการดำรงชีวิต อย่างที่ได้เขียนในหนังสือ เรื่อง Manusia dan Islam หมายถึงมนุษย์และอิสลาม เป็นงานเขียนของ Haron (2016) ตอนหนึ่งว่า “อิสลามนั้นคือ ระบบแห่งความดำรงชีวิต ที่ถูกกำหนดอย่างเป็นกระบวนการ เป็นขั้นเป็นตอน ตั้งแต่ตื่นนอนจนไปถึงก่อนเข้านอน เช่น ก่อนนอนนั้น ต้องมีการกล่าวดูอา (อ่านขอพร) การทักทายต้องให้สลาม เป็นต้น ซึ่งมุสลิมจะต้องมีการทบทวนวิธีการดำรงชีวิตเพื่อประเมินตนเองอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อทบทวนการศรัทธาของตัวเอง” ดังที่พระบัญชาของอัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า “เว้นแต่ผู้ปรับเนื้อปรับตัว และศรัทธาประกอบงามความดี เขาเหล่านั้นที่อัลลอฮ์ส่งเปลี่ยนความชั่วของพวกเขาเป็นความดี และอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงอภัยผู้ทรงเมตตาเสมอ” (อัลกุรอาน 25 : 70-71) ด้านผู้ให้ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มได้ให้ข้อเสนอว่าการทบทวนตัวเองของมุสลิมนั้นเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะการทบทวนเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เขาอยู่ในกรอบ ไม่เอนเอียงไปในทิศทางอื่น แต่ต้องมีวิธีการที่จะแนะนำการทบทวนให้กับเยาวชนให้ดี ต้องเข้าใจแวดล้อมหรือลักษณะพฤติกรรมวัยรุ่น แม้แต่ในการประกอบพิธีหรือปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ ที่ปฏิบัติ นั้นเยาวชนต้องประเมินว่า ตัวเองมีความรู้เพื่อนำไปประกอบพิธีต่าง ๆ ในศาสนาอยู่ในระดับใด เยาวชนต้องมีทักษะในการวางแผน และการจัดการปฏิบัติ

ศาสนกิจ ไม่ใช่แล้วจะทำหรือไม่ทำ แล้วเรื่องศาสนกิจในแต่ละวัน เยาวชนต้องมีทักษะการประเมินอีกด้วย สำนวตตัวเองว่าการปฏิบัติศาสนกิจอยู่ในระดับใด พึงพอใจแล้วหรือไม่ และมันเป็นความจริงใจระดับไหน ต้องมีวิธีการปรับปรุงการปฏิบัติศาสนกิจอย่างต่อเนื่อง เพื่อความถูกต้องตามบทบัญญัติที่ปรากฏไว้

การเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของเยาวชนมุสลิม นั้น จะต้องมีการกระบวนการเป็นขั้นเป็นตอน เพราะการเรียนรู้ นั้นเป็นเรื่องราวกระบวนการที่ไม่เน้นผลลัพธ์แต่สามารถประเมินได้ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้นนั้น ฉะนั้นแม้แต่การส่งเสริมให้เยาวชนมุสลิมได้มีพัฒนาการทางพฤติกรรมที่ดีขึ้นนั้น จะต้องส่งเสริมความรู้ทางศาสนาและกระบวนการให้กับเยาวชนได้เข้าใจ โดยเฉพาะการทบทวนการปฏิบัติศาสนกิจในแต่ละวัน เช่นการละหมาด ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักปฏิบัติของอิสลามที่มุสลิมจะต้องดำรง ซึ่งบทสรุปดังกล่าว ยังได้สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้กล่าวว่า “การส่งเสริมการละหมาดให้เยาวชนนั้นเป็นเรื่องที่เราต้องกระทำเป็นเรื่องต้น ๆ เพราะเป็นเสาหลักของอิสลาม ปัญหาที่มีอยู่ว่า ณ ปัจจุบันยังมีเยาวชนที่ละหมาดอันด้วยต้องกระทำแต่ไม่ได้ใส่ใจถึงวิธีการละหมาดที่ถูกต้อง บางคนละหมาดเกือบจะหมดเวลาละหมาด หรือไม่มีความรู้เรื่องการละหมาดระหว่างการเดินทาง ซึ่งมันทำให้รู้สึกว่ายาวนานเรายังไม่ให้ความสำคัญกับวิธีการในการละหมาด ซึ่งเราเองก็ต้องหาวิธีหรือรูปแบบที่จะทำให้เยาวชนใส่ใจการละหมาดมากขึ้น ซึ่งส่วนตัวมองว่าการเอาเรื่องของการทบทวนตัวเอง หรือการเพิ่มทักษะการทบทวนเข้าใจตัวเอง วิธีการสำรวจตัวเอง หรือสำรวจการละหมาดของตัวเองเข้ามาเกี่ยวข้อง จะทำให้เยาวชนมีวิธีการที่ดีขึ้น” ด้านนายเดย์ อัลปะบุนดีย์ (นามสมมติ, สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2560) เยาวชนมุสลิมจังหวัดนครราชสีมา ได้ให้ความเห็นจากสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองว่า “หนูเคยเรียนศาสนา รู้ว่าเราต้อง

ละหมาด ปฏิบัติตามคำสอน ครุศาสนาก็สอนว่า เราต้องละหมาด ระหว่างละหมาดเราต้องอ่านอะไร แต่หลังจากที่เราละหมาดนั้นก็จบไปเลย เราไม่ทบทวนว่า มันถูกต้องหรือเปล่า มันดูเหมือนจะเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่จะบอกว่ามันสำคัญกับตัวเอง มันฝึกให้เรารู้จักตัวเอง รู้ขั้นตอนในการทบทวนตัวเอง เช่น พอได้ยีนเวลาละหมาด เราต้องรู้แล้วว่าได้เวลาละหมาด สิ่งที่เรากำลังทำอยู่นั้นก็ต้องหาวิธีจัดการ ต้องรีบเข้าหาพระองค์ เพราะเราเชื่อว่าไม่มีการงานใดที่เหนือจากการให้ความช่วยเหลือจากพระองค์ และสิ่งสำคัญยิ่งกว่านั้น คือ เมื่อไรที่เราอยากเปลี่ยนแปลงตัวเอง เราต้องมีความเต็มใจที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง ต้องเอาตัวเองมาเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักต่อการพัฒนาตนเอง อย่าพึ่งผู้อื่นใด และที่สำคัญเชื่อมั่นในศักยภาพในตัวเรา มองคุณค่าในเราให้มากให้ความหมายในตัวเองให้มาก เราจะเข้าใจตัวเองว่าสุดท้ายอัลลอฮ์อยู่กับเราพร้อมให้อภัยเรา และแน่นอนวันหนึ่งเราก็จะกลับไปยังพระองค์ ต้องอดทน และเชื่อว่าสักวันเราต้องเปลี่ยนแปลงตัวเองให้ได้”

จากข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลข้างต้น ยังได้สอดคล้องกับเนื้อหาตอนหนึ่งในหนังสือ กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลง ของ Ngamwithaya (2006) กระบวนการเรียนรู้นั้นต้องอาศัยเวลาที่พอเพียงโดยเฉพาะการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และในเนื้อหาบางตอนบางประเด็นที่ต้องการเวลาที่เพียงพอแก่การตกผลึกใหม่ เช่น เนื้อหาด้านจริยธรรมและจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นเนื้อหาประเภทหนึ่งที่ต้องใช้เวลาให้แก่กระบวนการเรียนรู้เพียงพอที่จะให้บุคคลได้ขัดเกลาสติปัญญาในจิตใจ จนกระทั่งเกิดความประจักษ์แจ้งแก่จิตใจตนเอง เกิดความหยั่งรู้และสำนึกถึงเอกภาพจากภายในใจ จากความสำคัญดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่จะต้องใช้เวลาในการขัดเกลาจิตใจ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมกาปฏิบัติศาสนกิจของเยาวชนมุสลิมได้เป็นอย่างดี

4. ใช้พลังชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเยาวชนมุสลิม

ในทุกพื้นที่ของชุมชนที่ถูกสร้างขึ้นด้วยการปะทะสังสรรค์ของมนุษย์ มีเป้าหมายกระทำบางอย่างเพื่อไปถึงความสำเร็จร่วมกัน แม้ขยายเป้าหมายสู่การสร้างอาณาเขต และการสร้างวัฒนธรรม ตลอดจนการดำรงวิถีชีวิตที่คล้ายกัน นำไปสู่การสืบทอดเผ่าพันธุ์ ในขณะที่คุณงามความดี คุณธรรมจริยธรรม ไม่ได้ถูกถ่ายทอดเป็นพันธุกรรมแต่ถูกถ่ายทอดผ่านการเรียนรู้ การบ่มเพาะร่วมกันในสังคม ฉะนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดำรงตนบนพื้นฐานของคุณงามความดีต้องได้รับการบ่มเพาะผ่านการเรียนรู้ จากทุกสถาบันในสังคม โดยเฉพาะครอบครัวและชุมชน นับเป็นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญเพราะมนุษย์ส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาอาศัยเพื่อนมนุษย์ร่วมกัน อิสลามจึงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคน โดยการสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนที่ได้รับการพัฒนาเสียก่อน ดังคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ปรากฏในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน กล่าวว่า “แท้จริงอัลลอฮ์จะไม่ทรงเปลี่ยนแปลงสภาพของชนกลุ่มใด จนกว่าพวกเขาจะเปลี่ยนแปลงสภาพของพวกเขาเอง (ก่อน) เท่านั้น” (อฺเราะฮ์ : 11) และพระองค์ยังได้ตอกย้ำโดยตรัสอีกว่า “ไม่มีสิ่งที่น่าหนักเพียงเท่าฐิโนในชั้นฟ้า และในแผ่นดิน และสิ่งที่เล็กยิ่งกว่านั้น และที่ใหญ่กว่านั้น จะรอดพ้นจากพระองค์ เว้นแต่จะอยู่ในบันทึกอันชัดแจ้งทั้งสิ้น (การกระทำใด ๆ ก็ตามที่มนุษย์ได้ปฏิบัติในโลกนี้ จะไม่เป็นที่ซ่อนเร้นไปจากความรอบรู้ของพระองค์ เป็นอันขาด ในเมื่อสิ่งที่มิหนำหนักเท่าผดุงฐิโน ก็จะไม่เป็นที่ซ่อนเร้นไปจากความรอบรู้ของพระองค์ แน่อน การกระทำและสภาพของมนุษย์ก็ไม่อาจจะรอดพ้นไปจากพระองค์ได้)” (สะบะฮ์ : 3) จากบทบัญญัติทั้งสองจะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงให้ความสำคัญต่อการพัฒนา กลุ่มชนให้อยู่ในหนทางที่ดี และกระทำความดีด้วยความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งการพัฒนาเยาวชนมุสลิมนั้น จึงเป็นภารกิจสำคัญที่ชุมชนต้องให้ความสำคัญ อันด้วย

สถานการณ์ที่เลวร้ายในปัจจุบันที่ชักชวนกลุ่มเยาวชนคลุกคลีกับความเลวร้าย นำมาซึ่งความพินาศและอันตรายต่อตัวเอง การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการเข้ามาพัฒนา ดังบทสัมภาษณ์ของผู้นำเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2560) ว่า “ผมมองในระดับชุมชน ว่าควรรวมกลุ่มเยาวชนให้เป็นกลุ่ม อาจจะเริ่มจาก อายุ 13-25 ปี ช่วงอายุมัธยมต้น อุดมศึกษา เพราะถ้าเราสามารถทำให้เยาวชนในชุมชนรวมกลุ่มได้อำนาจของกลุ่มสามารถทำให้สมาชิกมีพัฒนาการที่ดีขึ้น เช่นการศึกษา ปลอดภัยเสพติดขึ้น การพัฒนาชุมชน การทำซุ้มประตูปัญหาบ้าน (ปิตูกรือแบ) และกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนตามวันสำคัญ แล้วทำอย่างไรเราอาจจะประสานผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา เพื่อจัดโครงการ อาจจะเริ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ ตามความสมัครใจของกลุ่มเป้าหมาย อาจจะมาร่วมกันมองปัญหาในชุมชน ร่วมถอดบทเรียนกัน เพื่อให้เขาได้มองเห็นของปัญหาเอง และกลุ่มเหล่านั้นก็จะเป็นตัวประสาน หรือตัวเชื่อมแก่คนต่อ ๆ ถ้าวางจะเริ่มขยายกลุ่มเป้าหมายจนสามารถครอบคลุมเยาวชนทั้งหมดบ้าน และแต่งตั้งให้เขาบริหารกันเอง เป็นผู้นำเยาวชนเพื่อรังสรรค์กิจกรรมแก่ชุมชนของตน เพราะผมมองว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดในชุมชน เกิดจากคนในชุมชนไม่เข้มแข็ง ไม่รวมกลุ่มเพื่อจะสามารถกำจัดสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นในชุมชน สิ่งที่เราเลือกกลุ่มเป้าหมาย อายุ 13 ปี เพราะ อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ ถ้าเขาหลุดในโลกที่อิสระมากขึ้น แล้วมีกลุ่มเยาวชนรองรับ ผมมองว่าปัญหาเสพติด ปัญหาไม่เรียนหนังสือ ปัญหาเด็กแว้น ปัญหาท้องไม่พร้อม และสารพัดปัญหาที่อาจจะยากขึ้น เพราะเมื่อคนในกลุ่มเยาวชนช่วยกันดูแลกัน ก็จะทำให้อยากเรียนหนังสือเพราะมองรุ่นพี่เป็นแรงบันดาลใจ และทุกอย่างจะสามารถดำเนินได้ ส่วนต้องได้รับความร่วมมือจากทุกคนชุมชน เพราะเยาวชนคือความหวังของสังคม การรวมกลุ่มนี้ จะเป็นการแก้ไขปัญหามานานที่ต้นเหตุ

ไม่ใช่ปลายเหตุที่อาจแก้ได้แค่บางช่วงเท่านั้น ผู้ที่จะสามารถขับเคลื่อนชุมชน บริหารชุมชนได้ในอนาคตก็คงหนีไม่พ้นเยาวชนกลุ่มเหล่านี้ ”

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นยังสอดคล้องกับบทสรุปของการประชุมกลุ่มของผู้นำเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือ “การพัฒนาเยาวชนมุสลิมโดยชุมชนเป็นฐานนั้น ชุมชนต้องทำงานเป็นระบบทั้ง ผู้นำเยาวชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำมุสลิม ต้องมีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน รู้เห็นถึงวัตถุประสงค์ร่วมในการพัฒนาเยาวชน เข้าใจถึงพฤติกรรมเยาวชน มีเครือข่ายร่วมกัน มีวิธีการในการดูแล รวมไปถึงมีวิธีการติดตามประเมินกลุ่มเยาวชนอยู่ตลอด” จากบทสรุปในการประชุมดังกล่าวยังได้สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ของทาลคอตท์ พาร์สัน การวิเคราะห์ทางทฤษฎีนี้จะวิเคราะห์ จากกระบวนการทางสังคมที่สมาชิกในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์กัน ก่อตั้งกลุ่มองค์กรเครือข่าย ความสัมพันธ์ของกลุ่มกับกลุ่ม เครือข่ายกับเครือข่าย หรือระหว่างกันและกันของกลุ่ม สอง คือโครงสร้างของสังคม รูปแบบทางวัฒนธรรม รวมทั้งวิถีชีวิตในชุมชน และกลไกทางสังคมในเรื่องการควบคุมทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม และกระบวนการปลูกฝัง ดังนั้น ยิ่งโครงสร้างชุมชนชัดเจน ชุมชนนั้นยังมีการพัฒนามากกว่า (Reakrai, 2011) และอิสลามนั้นให้บทปกรักรา เรียกร้องเชิญชวน ป้องกัน ให้พ้นจากสิ่งที่สงสัยคลุมเครือ ดำเนินการปกครองตามหลักการ และขอบเขตด้วยกับบทบัญญัติที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานลงมาให้แก่มวลมนุษยชาติ และทำการต่อสู้ทุ่มเทเสียสละในหนทางของอัลลอฮ์ ﷻ ดังที่ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอาน อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้พวกเจ้า ให้มอบคืนบรรดาของฝากแก่เจ้าของของมัน และเมื่อพวกเจ้าตัดสินระหว่างผู้คน พวกเจ้าก็ต้องตัดสินด้วยความยุติธรรม แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงแนะนำพวกเจ้า ด้วยสิ่งซึ่งดีจริง ๆ แท้

จริงอัลลอฮฺ ﷻ เป็นผู้ทรงได้ยินและได้เห็น” (อันนิสาอ์ : 58) ในขณะที่ท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า “พึงรู้เถิดพวกท่านทั้งหลาย มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบ และพวกท่านจะถูกสอบสวน ในสิ่งที่รับผิดชอบ ดังนั้น ผู้นำจะต้องรับผิดชอบ ต่อผู้ที่อยู่ภายใต้การดูแล และเขาจะถูกสอบสวน ต่อผู้ที่เขารับผิดชอบต่อดูแล” (บันทึกโดย อัลบุคอรีฮ์ หมายเลขหะดีษ 893, มุสลิม หมายเลขหะดีษ 1829 เป็นสำนวนของท่าน) ฉะนั้นผู้นำมุสลิมจึงมีบทบาทต่อการพัฒนาเยาวชนมุสลิมต้องให้ความสำคัญ โดยสร้างชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ที่ดี คอยตักเตือน และให้การเรียนรู้ให้กับเยาวชนดังที่ปรากฏในตอนหนึ่งของคัมภีร์อัลกุรอานตอนหนึ่งอัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า “และพวกเจ้าจงช่วยเหลือกัน ในสิ่งที่เป็คุณธรรม และความยำเกรง และจงอย่าช่วยกัน ในสิ่งที่เป็บาป และเป็นศัตรูกัน และพึงกลัวเกรงอัลลอฮฺเถิด แท้จริง อัลลอฮฺ นั้นเป็นผู้ทรงรุนแรง ในการลงโทษ” (อัลมาอิดะฮ์ : 2)

โดยสรุปแล้วกระบวนการพัฒนารู้อิสลาม เพื่อการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น นอกจากที่เยาวชนมุสลิมควรได้รับการส่งเสริมองค์ความรู้ในทุกมิติ เยาวชนมุสลิมต้องมีวิธีการจัดการและควบคุมตนเองภายใต้กรอบแนวคิดของอิสลาม เยาวชนมุสลิมต้องมีวิธีการทบทวนระดับการปฏิบัติศาสนกิจ และการใช้พลังชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเยาวชนมุสลิม รวมไปถึงเยาวชนมุสลิมควรได้รับพลังเสริมจากครอบครัวนั้น การประเมินผลจะเป็นตัวสำคัญต่อการขับเคลื่อนและชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จในการนำไปใช้เป็นรูปแบบในการพัฒนาเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่ ตลอดจนคุณค่าเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริงและยั่งยืน โดยมีพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานและวจนะของท่านศาสดา

มุฮัมมัด ﷺ หรืออัลฮาดิษ เป็นฐานของการเรียนรู้ โดยหลักอัคราก (หลักจริยธรรม) หลักอียาดะฮ์ (หลักปฏิบัติ) หลักซาริอะฮ์ (ธรรมบัญญัติอิสลาม) หลักอากีดะฮ์ (หลักเชื่อมั่นศรัทธา) หลักอิชซาน (หลักความดี) เป็นแนวทางการดำรงชีวิต โดยที่เยาวชนมุสลิมจะต้องได้รับการส่งเสริมองค์ความรู้ในทุกมิติ เยาวชนมุสลิมต้องมีวิธีการจัดการและควบคุมตนเองภายใต้กรอบแนวคิดของอิสลาม เยาวชนมุสลิมต้องมีวิธีการทบทวนระดับการปฏิบัติศาสนกิจ และการใช้พลังชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเยาวชนมุสลิม มาเป็นวิธีการในการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนเชิงพฤติกรรมจากการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ได้ดังนี้

1. การนำไปใช้ประโยชน์ในระดับนโยบายในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเยาวชนมุสลิมในระดับตำบล หรือสถานศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยนำผลการศึกษาเป็นแนวทางในการออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. สำหรับข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป คือ การนำไปกำหนดรูปแบบกิจกรรม และทดลองจริงกับกลุ่มเยาวชนมุสลิม พร้อมวัดและประเมินผล นำไปสู่การสร้างรูปแบบในการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยที่มีคุณภาพและถูกต้องตามหลักวิชาการต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Athikiat, K. and Sarthueankaew, T. (2007). *kānsōṇ bāp thansamai læ teknik withī sōṇ nāo mai*. [Modern teaching and innovative teaching techniques]. Retrieved 29 March 2021 from https://regis.skru.ac.th/RegisWeb/webpage/addnews/data/2017-07-24_078.pdf
- Bunnamudom, P. (2020). *hōṅg rīan nai fan khōṅg kānsuksā satawat thī yīsip‘et: botbat samkhan khōṅg hōṅg rīan nai kān songsoēm kānrīanrū nai lōk samai mai*. [Dream classroom in 21st century education: the role of classroom in Promoting in the New World]. Retrieved 28 January 2021 from <https://www.educathai.com/knowledge/articles/123>
- House of Senate Education Standing Committee. (2020). *Khōṣanāe chāēng nayobāi rēngduān wādūai kānbōṇihān chatkān suksā‘ēkkachon nai chuāng sathanākān kān rabat khōṅg rōk titchuā wairat khōrōnā sōṅphansipkāo (covid-19) thī mōsom kap sangkhom Thai*. [Urgent appropriate Policy recommendation on Private Education management in the Pandemic Covid-19 for Thai Society]. Bangkok: Office of Standing Committee 3, Office of House of Senate Secretary.
- Jantharakantee, A. (2014). The Development of Pre-Service Science Teachers’ Attitude about Teacher Characteristics by Using Case Study of Teacher Somporn who Teaches Monkeys. *Silpakorn University Journal*, 34(1), 161-179.
- Khemmanee, T. (2010). *Sāt kānsōṇ: ‘ongkhwāmru phūa kānchat krabūānkān rīanrū thī mī prasitthiphaṇ*. [Teaching Science: Knowledge for Effective learning Process]. Chulalongkorn Univ ersity Publisher.
- Kumsuprom, S. (2020 May, 5). *phāi kān rīankān sōṇ rabop online chalui hēt dek keng technology*. [Revealing the qualitative online teaching system Why kids are good at technology]. Retrieved 22 December 2020 from <https://www.thaipost.net/main/detail/65137>
- Ministry of Education. (2020). *Nāothāng kānchatkān rīan kānsōṇ khōṅg rōṅgrīan sangkat samnakngān khana kammakān kānsuksā naphūn thān nai sathanākān kān phrāe rabat khōṅg rōk titchuā wairat khōrōnā sōṅphansipkāo (COVID-19) pīkānsuksā 2563*. [Teaching management approaches in schools under the Office of the Basic Education Commission in the Pandemic Covid-19 for academic year 2020]. Office of the Basic Education Commission.
- Pinyosinwatt, P. (2020, May, 7). *chatkān rīan kānsōṇ yāṅgrai nai sathanākān khō wit - 19: chāk botrīan tāṅprathēt sū kānchatkān rīanrū khōṅg Thai* [How to manage teaching and learning in the Pandemic Covid-19: Lesson learn from abroad to Thai learning management]. Retrieved 16 December 2020 from

<https://tdri.or.th/2020/05/examples-of-teaching-and-learning-in-covid-19-pandemic/>

Prachāchat online. (2020, June, 16). Globish phœī sī new normal næōthāng kāsuksā Thai [Globish declared four New Normal Thai Educational Approaches]. Retrieved 28 December 2020 from <https://www.prachachat.net/education/news-478376>

Sittisamarn, S. (2020, July, 1). Rīan bæp New Normal kō tōng plīan withī pramœn duai [New Normal Learning style must change evaluation method too]. Retrieved 19 November 2020 from <https://mgronline.com/qol/detail/9630000067379>

Tongkaew, T. (2020). New Normal Based Design in Education: Impact of COVID-19. *Journal of Teacher Professional Development*, 1(2), 1-10.

Wongyai. V. and Pattapol, M. (2020). *Kānpramœn kānriānrū New normal*. [Learning Assessment in New Normal]. Postgraduate Srinakharinwirot University.

Wongyai. V. and Pattapol, M. (2020). *New normal thāngkān rīānrū* [Learning in New normal]. Postgraduate Srinakharinwirot University.